

Нове обличчя старого жанру

Національна академія наук України. 1918–2013. Хронологія. – К.: «Фенікс», 2013.–528 с.

У 2013 р. до 95-річчя НАН України ви-йшла у світ книга «Національна академія наук України. 1918–2013. Хронологія», перше фундаментальне інформаційно-довідкове видання з історії НАН України.

Поодинокі спроби створення хронології Академії наук України робились і раніше, зокрема Н.В. Крамаренко у «Віснику АН УРСР» (1969, №1, с. 86–101) опублікувала "Хроніку найважливіших подій в історії Академії наук УРСР"; у книзі «Наука і техніка СРСР. 1917–1987. Хроніка» (М: Наука, 1987) містився хронологічний матеріал про здобутки АН УРСР; у колективній монографії «Історія Національної академії наук України в суспільно-політичному контексті. 1918–1998» академічна хроніка становила окремий розділ. Проте в них хронологія являла собою «сухий» перелік дат і фактів. У рецензованій книзі переважна більшість подій і фактів супроводжується анотаціями та коментарями, які розкривають їх значення як для академічної науки, так і Академії як головної наукової установи України, з посиланням на першоджерела. Це й зумовило назву даної рецензії.

Видання підготовлено відділом історії науки і техніки Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України. Авторським колективом було проведено значну роботу по відбору, осмисленню та систематизації величезного фактологічного матеріалу з історії НАН України: постанов і звітів НАН України, архівних джерел, монографій, наукових статей і оглядів, академічної періодики та ін. До реєстру таких ключових подій і фактів увійшли: постанови владних структур, президії та Загальних зборів НАН України, які сприяли розвитку НАН України, академічні конференції, започаткування нових наукових і технічних напрямів, фундаментальні ідеї, теорії, висунуті вченими Академії, відкриття й винаходи, побудоване унікальне обладнання та прилади, відзначення наукових досягнень учених нагородами та преміями тощо. У виданні поєднано хронікальний та аналітичний підхід, що допомогло відійти від простої констатації подій і фактів і вперше створити подібне видання. Матеріал подано в рамках певної періодизації розвитку НАН України.

Відділу історії науки і техніки Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України допомогала низка академічних інститутів своїми пропозиціями, матеріалами, зокрема інститути електрозварювання, проблем матеріалознавства, металофізики, літератури, історії, всесвітньої історії, мовознавства, української мови. Це дало змогу уникнути неточностей і прогалин, ввести до наукового обігу чимало нових фактів та імен, уточнити багато дат та сформулювати новий погляд на низку подій і процесів.

За структурою книга складається з авторської передмови, передісторії виникнення НАН України (друга половина XIX ст. – початок XX ст.), 7 розділів, післямови, списку літератури та архівних матеріалів. В авторській передмові обґрунтовано концепцію видання. Належний науковий рівень викладу матеріалу вдало поєднується з його доступністю. Книгу оформлено за всіма вимогами до наукових видань, розрахованих на широкий загал науковців та всіх, хто цікавиться історією України. Ви-

дання зручне в користуванні, а значний за обсягом ілюстративний матеріал доповнює текст. Кожний розділ має історичну частину, де поряд з науковими подіями достатньо ретельно й чітко розкрито історичні події в Україні, пов'язані з періодами колективізації, індустріалізації, сталінських репресій, Великої вітчизняної війни 1941–1945 рр., повоєнної відбудови, «відлиги», активного розвитку АН УРСР (1966–1991) та періоду незалежності. Уперше подано матеріали про участь АН УРСР у розвитку ракетно-космічної техніки, відзначено роль КБ «Південне» та його суміжників.

У книжці широко відображено найголовніші ключові події, згадано найвизначніші постаті, найважливіші наукові інсти-

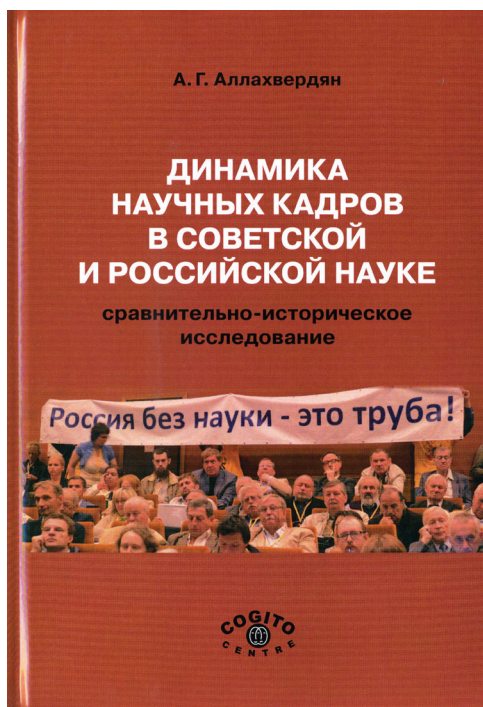
туції, наукові товариства, періодичні видання в історії НАН України за 1918–2013 роки. На відміну від попередніх видань інформацію супроводжують посилання на джерела, що дає змогу користуватися книжкою як історичним і бібліографічним довідником. Книга супроводжується іменним покажчиком.

Безперечно, книга має й недоліки, зокрема перевантажена фактологічним науковим матеріалом, бракує матеріалів про соціальне й матеріальне становище науковців, репресії 50–70-х років та ін. Сподіваємося, що книга «Національна академія наук України. 1918–2013. Хронологія» не залишиться поза увагою наукової громадськості України.

*С.В. Кульчицький, д-р істор. наук, професор,
завідувач відділу Інституту історії України НАН України*

Демографический фактор науки: кадры науки от прогресса к стагнации

Аллахвердян А.Г. Динамика научных кадров в советской и российской науке: сравнительно-историческое исследование / Науч. ред. Е.З. Мирская. — М.: Когито-Центр, 2014. — 263 с.

Монографія посвящена кадрової політиці в сфері науки в контексті трансформації радянської науки в російську. Автор на протязі трьох десятиліть кропотливо й настойливо здійснював моніторинг кадрових змін в науці: в книзі представлені статистичні дані про зміну загальної чисельності й структури наукових кадрів в період переважно з 1950 по 2010 рр., хоча й приводяться екскурси й в більш глибоку історію.

Кадрові зміни в науці відображають і накопичують в собі деструктивні наслідки ринкових реформ і кризи суспільства в 1990-і роки, тому їх аналіз виходить за межі традиційних науковедчих підходів і дозволяє сформулювати більш широкомасштабні висновки.

Автор позиціонує свій підхід як комплексний і еволюційно-історичний: подолання негативних кадрових тенденцій в функціонуванні сучасної науки — проблема комплексна, включаюча й осмислення її близького радянського минулого; к тому ж історичний досвід державної політики організації науки й виробництва наукових